

Mehmet Reşat Ata, Kutsal Bekâr “Mücerret”, İnciay Yayınları, Mersin, 2007.*

Ali Kemal SÖNMEZ**

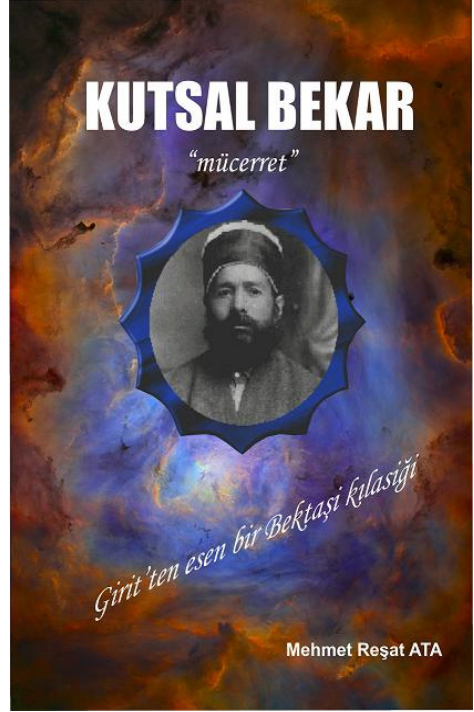
Girit'te yer alan Kandiye Dergâhı'nın son postnişini olarak bilinen Sadık Bektaş Baba'yı tanıtmak için Mehmet Reşat Ata tarafından yapılmış olan bu çalışma 2007 yılında kitap haline getirilerek okuyucuya sunulmuştur. Kitabın yazılmasındaki temel amaç Girit Adası'ndan gelen muhacirlerin ve mübadillerin düşünce ve gönül dünyasında önemli bir yer edinmiş olan Sadık Bektaş Baba'yı tanıtmaktır.

Yazar, 1962 yılında Mersin'de doğmuştur. İlk, orta ve lise öğrenimini Mersin'de tamamlamıştır. Kendisini Oğuz boyunun Köserelli Aşireti'nden olarak tanımlamaktadır. *Ala Gömlek Kara Don, Güllü Memet, Yörük Bildirgesi, Ben Türküyüm, Acar Çocuk, Sidikli, Kalpak, Mor Teke, Güneşin Dili* isimli kitaplar yazarın basılmış olan eserleridir. Aynı zamanda kimi yerel dergilerde ve gazetelerde yazıları bulunmaktadır. Ayrıca uzun ve kısa

metrajlı film çalışmalarında oyuncu seçimi görevinde bulunduğunu, bu çalışmalarda sanat danışmanı olarak kostüm ve dekorların hazırlanmasında katkı sağladığını yazar aktarmıştır. Oyuncu olarak da yer aldığı kısa filmler bulunmaktadır (Ata, 2007, 155).

1. Girit Bektaşî Dergâh ve Tekkeleri Konusunda Yapılan Bir Araştırma

Girit'te kurulmuş olan Bektaşî Dergâh ve Tekkeleri ile ilgili bilinen ilk araştırmacılarından biri Giritli Usta-zade Yunus Bey'dir. Orhan F. Köprülü'nün belirttiğine göre Fuat Köprülü'nün Bektaşîliğe yönelik yaptığı araştırmalarda elde ettiği belgeler arasında Yunus Bey'e ait bir defter bulunmaktadır. Orhan F. Köprülü, defterde yer alan bilgilerden yola çıkarak Yunus Bey'in 1860'tan sonra Girit'te doğmuş olabileceğini düşünmektedir. Köprülü tarafından aktarıldığı üzere Yunus Bey'in, Girit'te yer alan Mağaralı Köy Dergâhı'nın ilk müşitlerinden biri olan Mustafa Dede'nin manevi evladı olduğu bilgisi bu defterde yer almaktadır (Köprülü, 1975, 1).

* Geliş Tarihi: 26.01.2022, Kabul Tarihi: 31.01.2022. DOI: 10.34189/hbv.102.025

** Yüksek Lisans Öğrencisi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Alevi Bektaşî Kültürü Anabilim Dalı, Ankara/Türkiye, a.sonmez@hbv.edu.tr, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2181-3700>

Girit araştırmalarının öncüsü olarak değerlendirebileceğimiz Yunus Bey'in *Girit'te Milli Taharriler* adıyla detaylı bir çalışma hazırladığı Köprülü tarafından aktarılmıştır. Yine Köprülü'nün aktardığı bilgilere göre Yunus Bey çalışmalarını yaparken yalnızca yerli kaynakları gözden geçirmekle kalmamış bunun yanında Girit'te bulunan Venedik kütüphanesinden de faydalanmıştır. *Girit'te Milli Taharriler* çalışmasından geriye yalnızca Fuat Köprülü tarafından saklanan bir küçük defter kalmıştır. (Köprülü, 1975, 2).

Köprülü tarafından özellikle dikkat çekilen noktalardan biri Yunus Bey'in Abdal Musa Tekkesi için yazdığı bilgilerdir. Usta-zade Yunus Bey tarafından aktarılanlara göre Abdal Musa Tekkesi 18. yüzyılın sonlarında çalışır vaziyettedir. Bektaşılığın önemli merkezlerinden biri olarak görülen Abdal Musa Tekkesinin işlerliği konusunda Usta-zade Yunus Bey tarafından yazılmış olan bilgilerin Köprülü'ye göre Bektaşilik tarihi açısından meçhul kalmış bir durumun gün yüzüne çıkmasını sağlamıştır (Köprülü, 1975, 2).

2. Sadık Baba'nın İsminin Geçtiği Bir Araştırma

Kandiye'de yer alan Horasanlı Ali Baba Dergâhı'nın son postnişini olan Sadık Baba hakkında bilgi sahibi olabileceğimiz önemli kaynaklardan biri Bedri Noyan Dedebara tarafından hazırlanmıştır. *Bütün Yönleriyle Bektaşilik ve Alevilik* eserinin beşinci cildinde Sadık Baba için ayrılmış bir bölüm yer almaktadır. Dedebara'nın çalışması, Sadık Baba'yı okuyucuyla buluşturması bakımından önemli bir katkı sağlamıştır. Sadık Baba'nın mücerret oluşundan, nerede yaşadığından, nasıl biri olduğundan çalışmasında bahsetmektedir. Sadık Baba'yı tanımak adına araştırmacı ve okuyucuların ulaşabileceği yazılı ilk kaynak olarak düşünülebilir.

3. Kitabın Önsözü

Sadık Bektaş Baba, Girit Kandiye'de yer alan dergâhın son postnişini olarak bilinmektedir. Mücerret yani hiç evlenmemiştir. Yazar tarafından yapılan araştırmada elde edilen bilgilere göre 1924 yılında mübadeleyle Mersin'e gelen Sadık Bektaş Baba, buraya yerleşmiştir. Sadık Bektaş Baba'nın Aşık Veysel'le ve Gülbaba'yla, Gülbaba'nın Tarsus'taki evinde buluştukları, saz çalıp muhabbet ettikleri bilgisi kitapta verilmektedir. Sadık Bektaş Baba, Girit'ten geldiği zaman yanında Horasanlı Ali Baba'nın kemiklerini de getirir. Horasanlı Ali Baba'nın kemiklerini Tarsus'a defneder (Ata, 2007, 4).

Yazar, bilgilere ulaşırken konu hakkında bilgi sahibi olan kişilere ulaşarak bilgileri aldığını önsöz bölümünde belirtmektedir. Özellikle Sadık Bektaş Baba'nın manevi torunu olan Sevim Gül'den aldığı bilgiler, Sadık Bektaş Baba ile ilgili önemli bilgiler olduğu göze çarpıyor. Sadık Bektaş Baba'yı doğrudan tanımış ve onunla hayatının belirli bir bölümünü geçirmiş olan Sevim Gül'den Sadık Bektaş Baba'yı tanıma amacıyla bilgi alan yazar, bu alanda daha az bilinen bilgilere ulaşarak önemli bir katkı sağlamıştır. Sadık Bektaş Baba'ya ve Girit Bektaşilerine yönelik yapılmış olan birçok çalışmada Mehmet Reşat Ata'nın yapmış olduğu bu çalışmadan alıntılar bulunmaktadır.

Yazar, önsöz bölümünde bilgilere ulaştığı kaynaklardan kısaca bahsetmiştir. Ay-

rica Alevilik ve Bektaşilik arasındaki ayırmadan da bahsetmektedir. Bektaşilikle ilgili yapacağı çalışma için bilgileri toplamakta zorlandığından bahseden yazar, Bektaşilerin kendilerini saklamaya çalışmalarına hak vermektedir. Onların geçmiş dönemlerde yaşadıkları zorluklar ve baskıların, Bektaşilerin kendilerini ve inançlarını korumak için gizlenmeye yönelttiğini düşünmektedir. Ancak yazar Sadık Bektaş Baba'ya yönelik yapacağı çalışmadan bahsettiği zaman, ona kapıların açıldığından bahsetmekte ve özellikle en önemli kaynaklardan biri olan Sadık Bektaş'ın manevi torunu Sevim Gül'ün önemli katkılarından bahsetmektedir (Ata, 2007, 4).

Bektaşilik, kuralları olan bir yapı olmasına rağmen bölgeden bölgeye ve çağdan çağa değişiklikler göstermesi yazar tarafından Bektaşiliğin akılcılığına ve zamanına uygun olarak kendini yenileyebilmesiyle ilişkilendirilmiştir. Önsöz bölümünde Ramazan ayı orucunun Bektaşilerdeki yerinden de bahsedilmektedir. Bu konuda yazar kendine kaynak olarak Bedri Noyan Dede Baba'nın beyanını almıştır. Sünni ve Alevi olarak yapılan ayırımın yersizliğinden bahseden yazar, bu konuda Hoca Ahmet Yesevi'den yola çıkarak okuyucuya örnek vermektedir. Yazarın yanlış olduğunu belirttiği bir düşünceye göre Ahmet Yesevi'nin Sünni inancını temsil etmektedir. Yazar, bu yanlış düşünceye karşılık olarak Yesevilik'te yer alan dört kapı kavramından bahsetmektedir. Bektaşilikte de yer alan dört kapı kırk makam ile bağlantı kuran yazar bu ilişkiye dikkat çekmektedir. Sünnilik olarak düşünülen inancın Yavuz Sultan Selim sonrasında Arap gelenek ve göreneklerinin İslam dini gibi algılanmasından dolayı olduğu düşünülmektedir (Ata, 2007, 5).

4. Sadık Baba

Bu bölümde Sadık Bektaş Baba'nın doğum tarihi ve anne-babası hakkında bilgi verilmektedir. Manevi torunu Sevim Gül'den alınan bilgiler yer almaktadır. Sadık Bektaş Baba'nın dergâha gelişi öyküsünden de kısaca bahsedilmektedir. Ayrıca Bedri Noyan Dede Baba'dan da alıntıya yer verilmiştir. Sadık Baba hakkındaki genel bilgiler bu bölümde yer almıştır.

5. Sadık Baba Mücerretti

Sevim Gül ile yapılan görüşmeden yapılan alıntı ile Sadık Baba'nın Sevim Gül'ün anneannesi ile evli olmadığı bilgisi verilmektedir. Sadık Baba'nın, Sevim Gül ve ailesini himayesi altına aldığı vurgulanmaktadır. Bu bölümde mücerret kavramının açıklaması yapılmıştır. Ayrıca mücerret olmanın Bektaşî topluluğu içerisindeki önemi açıklanmaktadır.

6. Olumsuz Bakış

Bu bölümde mücerretliğe yönelik yapılan olumsuz eleştirilere değinilmektedir. Araştırmacılar tarafından mücerretlik yapısına yönelik yapılan olumsuz eleştirileri yersiz bulan yazar, mücerret kavramı ile Türklük arasında ilişki olduğunu göstermeye çalışmıştır. Türklerin yaşadıkları coğrafyalarda o coğrafyaya hâkim olan inançlardan da etkilenerek kendi inançlarıyla birleştirmeleri suretiyle karşımıza sentez kavramı çıkmaktadır. İnanış olarak eski Türk inançlarından başlayarak İslam'a kadar birçok dini tanımış Türklerin, inançlar arasında ilişkiler kurarak, inançları birbiri ile kaynaştırıp sentez bir inanış sahibi olduklarından bahsedilmektedir. Hz. İsa'nın, Buda'nın

ve benzer şekilde Balım Sultan'ın bekâr bir kadından doğumunu örnek vererek yazar, anlatımını güçlendirmeye çalışmıştır (Ata, 2007, 9).

7. Türk'ün Girit'e Gidişi-1645

7.1. Girit'i Alan Padişah Sultan İbrahim (1640-1648)

Girit fethinde önemli adımlar atmış olan Sultan İbrahim'den bahsedilmektedir. Padişahlığı döneminde yaşanan olaylara kısaca değinilmiştir.

8. Girit'te Bektaşî Dergâhları ve Dergâhının Kuruluşu

Ata, Hasluck tarafından yapılmış olan *Bektaşîliğin Coğrafi Dağılımı* adlı çalışmada Girit'te Türk unsurunun göz ardı edilmesine karşı çıkmaktadır. Hasluck tarafından yapılmış olan çalışmadan alıntı yapan yazar, Hasluck'ın Giritli olarak tanımladığı topluluğun aslında Anadolu'nun çeşitli bölgelerinden gelmiş olan Türkler olduğu belirtilmiştir. Hasluck tarafından ortaya atılmış olan Giritli diye bir boy ve ırkın var olmadığı yazar tarafından aktarılmaktadır (Ata, 2007, 11). Ayrıca bu bölümde, Girit'te yer alan Horasanlı Ali Dede tekkesinden bahsedilmektedir. Tekkenin konumu ve tarihi hakkında bilgi verilmektedir.

9. Horasani-Zade Derviş Ali Dede'nin Bektaşîliği Girit'e Getirişi

Usta-zade Giritli Yunus Bey'in Kandiya'da aldığı notların Orhan Fuat Köprülü tarafından *Bektaşîliğin Girit'e İntişarı* isimli eserde yayınlanmıştır. Yazar da bu eserden alıntı yapmaktadır.

10. Dergâhta Birinci Devre (1650-1711)

Horasani-zade Mevlâna Derviş Ali Dede'nin dergâhın başında olduğu dönemin genel özelliklerinden bahsedilmiştir.

11. Dergâhta İkinci Devre (1712-1811)

Horasani-zade Şeyh Mehmet Devresi olarak bu dönem isimlendirilmiştir.

12. Dergâhta Üçüncü Devre (1812-1928)

Horasani Derviş Ali Baba Devresi, Girit'te Bektaşîliğin gelişiminin en fazla olduğu dönem olarak tanımlanmıştır. Derviş Ali Baba hakkında bilgilere bu bölümde sahip olabiliyoruz. Derviş Ali Baba'nın iki mimari eserinden bahsedilmektedir. Bunlardan biri cami diğeriye çeşmedir. Hasluck tarafından iddia edilen Bektaşîlikte cami geleneğinin olmadığı yönündeki sav yazar tarafından çürütülmeye çalışılmıştır. Yazar, Hasluck tarafından ortaya konulan bu görüşün doğruluğu konusunda okuyucunun şüpheye düşmesini sağlamaya çalışmaktadır. Bektaşî inancı içerisinde caminin yeri ile ilgili bilgilendirici bir anlatı yer almaktadır.

13. Dergâhın Kapsında Yazanlar

Dergâhın kapsında yazarların ve günümüz Türkçelerinin yer aldığı bölümdür.

14. Horasani Derviş Ali Baba'nın Tarsus'a Gelişi

Kitapta, dergâhın üçüncü devresi olarak belirtilen dönemde türbedarlığı görü-

len Horasani Derviş Ali Baba'dan bahsedilmektedir. Ölümünden sonra Sadık Baba tarafından, Derviş Ali Baba'nın mezarının Tarsus'a taşınmasından bahsedilmiştir. Giritliler tarafından “Horasali” olarak bilinen Horasani Derviş Ali Baba'nın türbesi hakkında da bilgi verilmektedir.

15. Sadık Baba'nın Girit'ten Gelişinin Önemi

Yazar, bu bölümü yazarken yabancı kaynaktan faydalandığını belirtmiştir. Bölümün temel konusu Hacı Bektaş Tekkesi'nin işlevidir. Hacı Bektaş Tekkesi'nin başında olan kişinin Hacı Bektaş Veli'nin manevi irşat halifesi olduğuna inanıldığı ve Hacı Bektaş Tekkesi'nin Bektaşilikte yönetici konumda olduğu ve şeyh atamalarında onay merciinin burası olduğu belirtilmiştir (Ata, 2007, 24).

16. Galip Dede

Sadık Baba'nın Girit'ten geldikten sonra bir süre yanında kaldığı, eski Giritli olarak anılan kişidir. Sadık Baba ile Galip Dede arasındaki ilişki anlatılmıştır.

17. Halifebaba Nurettin Ölmez Sadık Baba'yı Şöyle Anlatır

Yapılmış olan bir söyleşiden Sadık Baba ve Girit Bektaşılığı ile ilgili bölümler aktarılmıştır.

18. Dr. Asım Güngör “Mersin'in Önemli Şahsiyetlerinden” Sadık Baba'yı Anlattı.

Yazar, Asım Güngör ile yaptığı görüşmeler sonucunda ondan Sadık Baba'yı anlattığı bir metin almıştır. Ardından bu metne kitabın bu bölümünde yer vermektedir. Asım Güngör'ün küçük yaşlarda katıldığı cemlerde Sadık Baba'yla tanıştığı zamanlar metinde aktarılmıştır. Ayrıca metinde Adım Güngör'ün Sadık Baba ve Bektaşılığa dair başka anıları da bulunmaktadır.

19. Süleyman Baba'ya Ziyaret Güneyin Son Bektaş Babası

Güney bölgenin son babası olan Süleyman İyöz ile görüşmeye giden yazar, bu görüşmede hem Süleyman Baba hakkında bilgiye erişmiş hem de Süleyman Baba'dan Sadık Baba'yı dinleme fırsatı bulmuştur. Elde ettiği bilgileri bu bölümde okuyucuya aktarmıştır.

20. Girit Türklerinin Mersin'e Gelişi

Eski Giritli ve yeni Giritli arasındaki ayırmadan bahsedilmektedir. Eski Giritliler, Osmanlının güç kaybettiği yıllarda Abdülhamit Han'ın başta olduğu dönemde kitapta belirtildiği üzere 1898 yılında Girit'ten göçen topluluktur. Adana, Mersin, Hatay gibi sahil kentlerine yerleşmişlerdir. Yeni Giritliler ise 1924 yılında, Cumhuriyet'in ilanından sonra Türkiye'ye gelenlerdir. Sadık Bektaş Baba yeni Giritliler arasında yer almaktadır (Ata, 2007, 30).

21. Sadık Baba'nın Mersin'deki İkametgâhı

Sadık Baba'nın Türkiye'ye geldiğinde yerleştiği yer konu edilmektedir. Bilgiler Sadık Baba'nın manevi torunu Sevim Gül'den alınmıştır.

22. Sadık Baba'nın İş Hayatı

Sadık Baba'nın Girit'ten gelişinden sonra ne işle uğraştığı konusunda bilgi edinebileceğimiz bölümdür.

23. Sadık Baba Üç Dil Biliyor

Sadık Baba'nın Hacı Bektaş dergâhına geldiğinde tahmini olarak 14 yaşında olduğu yazar tarafından aktarılmıştır. Yine yazarın tahminlerine göre Sadık Baba'nın dergâhta Arapçayı öğrendiği belirtilmiştir. Girit Adası'na gittiği zaman da Sadık Baba'nın Rumca ve Arnavutça öğrendiği yazar tarafından düşünülmektedir (Ata, 2007, 33).

24. Hatırda Kalan Ünlü Ziyaretçiler

Sadık Baba'nın manevi torunu Sevim Gül'le yapılan görüşmede edinilen bilgilere göre Sadık Baba'nın misafirlere olan ilgisinden bahsedilmektedir. Ayrıca Sadık Baba'yı ziyaret etmek üzere gelmiş kimi önemli şahsiyetlerin isimleri de bu bölümde yer almıştır.

25. Gül Baba ile Dostluğu

Gülbaba'nın hem Sadık Baba'yla hem de Âşık Veysel'le yakın bir dostluğunun olduğundan bahsedilmektedir. Bu dostluk aracılığıyla Âşık Veysel ile Sadık Baba'nın da bir araya geldikleri belirtilmiştir.

26. Sadık Baba Üç Kere Hacca Gider

Sadık Baba'nın torunu Sevim Gül'e anlattığı bilgilerden bu çıkarım yapılmıştır. Hacca gidiş şekilleri konusunda kısaca değinilmektedir. Sadık Baba'nın Hacca gitme nedeninin kırk makamdan biri olması nedeniyledir.

27. Atatürk'ün Mersin Ziyareti ve Sadık Baba ile Görüşmesi

Atatürk tarafından Mersin'e yapılan bir ziyarette, Atatürk'ün Sadık Baba'yı yanına çağırıldığı belirtilmektedir. Bu bölümdeki bilgiler Sevim Gül'den alınmaktadır. Atatürk ile Sadık Baba arasında ne konuşulduğu bilinmemektedir.

28. Şapka Devrimi ve Sadık Baba

Şapka giyilmesi hakkında kanunun Sadık Baba tarafından algılanış şekli ve o zaman nasıl bir tepki verdiği hakkında bilgi verilmektedir.

29. Önce Türk'üm Sonra Müslüman, Sonra Bektaşî

Sadık Baba tarafından söylenmiş olan bu söz, yazar tarafından yorumlanmıştır.

30. Hamza Rüstem Demek; İzmir Demek

Hamza Rüstem, Sadık Baba'nın Girit'ten tanıdığı bir kişidir. Fotoğrafçılık ile ilgilenmektedir. Hamza Rüstem'in hayat hikâyesinden bahsedilmektedir. Fotoğrafçılığa nasıl başladığı ve gelişimi konusunda bilgi sahibi olmaktadır.

31. Ali Naci Baykal Dedebaba'nın Hakka Yürüyüşü

1942 ile 1960 yılları arasında dedebabalık yapmış olan Ali Naci Baykal'ın Sadık Baba'yı ziyaret etmiş olması üzerine bir değerlendirmeye yer verilmiştir. Yazar tarafından yapılan yoruma göre Sadık Baba'nın mücerret oluşu Ali Naci Baykal Dedebaba ve Bedri Noyan Baba'nın onu ziyaret etmesinde etkindir (Ata, 2007, 42).

32. 13 Temmuz 26 Ağustos Arası Sadık Baba Dedebabadır.

Dedebabalık seçiminde mücerret olan adayların oylanmasına gerek olmadığı bilgisi yer almaktadır. Anlatılana göre de Ali Naci Dedebaba'nın ölümünün üzerine mücerret olan Sadık Baba, dedebabalık makamına gelmiştir. Ancak yaş olarak ilerlemiş olması ve sağlık sorunlarından sebeple bu hakkından feragat ederek hakkını Bedri Noyan Dedebaba'ya devretmiştir (Ata, 2007, 43).

33. Bedri Noyan'ın Dedebaba Seçilmesi

26 Ağustos 1960 yılında Mersin'de Bektaşî buluşması olmuştur. Aktarılanlara göre buluşmanın amacı dedebabalık seçimini sonlandırmaktır. Bu bölümde Sadık Baba'nın dedebabalıktan feragati aktarılmıştır.

34. Yanlış Tarih 16 Temmuz 1960, Doğru Tarih 26 Ağustos 1960

Bölümün seçiminde Bektaşî araştırmalarında yer almış olan bir hatanın düzeltilmeye çalışıldığını görüyoruz. Ali Naci Dedebaba'nın ölümünün ardından 13 Temmuz 1960 dedebabalık Sadık Baba'ya geçmiştir. Ancak birkaç kaynakta dedebaba listesi sunulurken Sadık Baba'dan hiç bahsedilmeden tarihlerde yapılmış olan yanlışlık yazarın dikkatinden kaçmamıştır. Bu yanlışlığı düzeltmeye yönelik bu bölüm yazılmıştır.

35. Bir İmzanın Tahlili

Bedri Noyan Dedebaba tarafından Sadık Baba'ya gönderilen imzalı bir kitapta yer alan not üzerine bir anlatı yapılmıştır. Sadık Baba'nın dedebabalıktan feragat etmesi üzerine Bedri Noyan Dedebaba tarafından gönderilmiş olan mektup bu bölümde okuyucuya aktarılmıştır. Yazar tarafından mektupta yer alan yazı, Sadık Baba'nın dedebabalıktan feragat etmesi onun saygınlığını biraz daha arttırdığı yönünde yorumlanmıştır (Ata, 2007, 46).

36. Sadık Baba'dan Alınan Eserler

Sadık Baba'nın kaynak olarak gösterildiği eserler okuyucuya aktarılmıştır.

37. Sadık Baba'nın Hakka Yürümesi

Sadık Baba'nın ölümünün ardından Hacıbektaş ilçesine gömülmesi önerilse de ailesinin talebiyle Mersin'e gömülmüştür.

38. Son Dedebaba

Kitabın bu bölümünde Ali Haydar Ercan Dedebaba'nın yapmış olduğu bir söyleşi bulunmaktadır. Cem Dergisinden alıntı yapılmıştır. Bu alıntı Ali Haydar Ercan Dedebaba'nın kendini tanıttığı bölümdür.

39. Dedebaba Listesi

40. Şecere

Mehmet Ali Hilmi Dede Baba tarafından Hacı Bektaş Veli soy kütüğü aktarılmıştır.

41. Tarikat Silsilesi

Yine Mehmet Ali Hilmi Dede Baba tarafından aktarılmıştır.

42. İkinci Tarikat Silsilesi

Bekriler ile Bektaşiler arasındaki benzerlik ve farklardan bahsedilmektedir. Yazar, bilgileri Süleyman Baba'dan aldığını ifade etmektedir.

43. Dört Halife

Yazar tarafından aktarılanlara göre Mehmet Ali Dede Baba, dört halifeden bahsederken onlardan hiçbirini küçümsemeden onları hürmetle anarmış. Yazar dört halife duyulan saygının Sadık Baba'nın Girit'ten geldiği zaman getirdiği kılıçta dört halifenin isminin de yazmasıyla ilişkilendirmiştir.

44. Hacı Bektaş Veli

Yazar, Hacı Bektaş Veli'ye yönelik duygu ve düşüncelerinden burada bahsetmektedir.

45. Doğumu ve Soy

Hacı Bektaş Veli'nin doğumu ve soyu hakkındaki bölümdür.

46. Anadolu'ya Gelişi

Hacı Bektaş Veli'nin Anadolu'ya gelişinin temel nedenleri üzerinde durulmuştur. Horasan'dan yola çıkan Hacı Bektaş Veli'nin Anadolu'ya yolculuğu sırasında uğradığı yerlere değinilmiştir. Son olarak da yerleştiği yer olan Sulucakarahöyük'te yaşadığı bazı hadiselerle yer verilmiştir.

47. Düşüncenin Temeli

Hacı Bektaş Veli'nin düşüncesinin temeline yönelik yazarın görüşleri aktarılmaktadır.

48. Eserleri

Hacı Bektaş Veli'nin eserlerinin neler olduğu konusunda bilgi verilmiştir.

49. Hakka Yürümesi

50. Bektaşilikte Makamlar

Bektaşilikte yer alan kavramlardan bahsedilmektedir. Nasip almak, muhiplik, dervişlik, babalık, halifebabalık, dedebabalık bu bölümde yer alan kavramlardır.

51. Çilehane

Bu bölümde çilehanenin nerede yer aldığı bilgisi verilmektedir. Ayrıca nasıl bir yer olduğuna dair betimleme yapılmıştır. Çilehanenin Hacı Bektaş Veli için ne anlama

geldiği hakkında bilgi verilmiştir. Delikli taşın oluşumuna dair bir alıntı karşımıza çıkmaktadır.

52. Hoca Ahmet Yesevi

Yesevilik öğretisinin lideri olan Hoca Ahmet Yesevi'nin hayatı ve Türkçeye verdiği önem bu bölümde anlatılmıştır. Anadolu'nun Türkleşmesinde Ahmet Yesevi'nin Anadolu'ya gönderdiği dervişlerin katkısı vardır. Dervişler, Anadolu'ya gelerek Anadolu'nun hem Türkleşmesini sağlamış hem de İslam'ın bu bölgede yayılmasına katkıda bulunmuştur. Yesevilik anlayışının temelleri aktarılmıştır.

53. Bektaşiliği Dede Baba Ali Haydar Ercan'dan Dinliyoruz

Cem Dergisi'nde yayınlanmış Ali Haydar Ercan'la yapılmış olan görüşme aktarılmıştır.

54. Bektaşilik

Yazar yapmış olduğu araştırma sonucunda Bektaşilik ile ilgili topladığı bilgileri okuyucuya sunmuştur.

55. Yol Erbabı

Yol erbabı olmak için gerekli olan nitelikler madde madde bu bölümde yer almıştır.

56. Bektaşî Ahlakı

Bektaşî olan kişilerin sahip olduğu niteliklerden bahsedilmiştir.

57. Temel Anlayış

Bektaşilik anlayışının temeli birkaç cümle ile ifade edilmiştir.

58. Caferî Mezhebi

Yazar tarafından Caferilik için yapılmış olan araştırmalar bu bölümde verilmiştir. Caferiliğin temel niteliklerinden bahsedilmesinin yanında Sünnilik, Hanefilik gibi inançlarla da ortak ve ayrıldığı noktalardan bahsedilmiştir.

59. Nusayriler

Bedri Noyan Dede Baba'nın Cafer Sadık Bektaş Baba'dan aktardığına göre Nusayri olarak isim verilen topluluk aslında samarra olarak bilinen şehirlere yerleştirilen Türklerdir. Bu topluluğun kılık ve kıyafetleri Anadolu Tahtacılarına benzemektedir (Ata, 2007, 69).

60. Bektaşilikte Bir Tur Atalım

“Bektaşilik nedir?” sorusuna bu kısımda cevap buluyoruz. Bektaşiliğin tanımı yapılmaktadır. Ayrıca eski Türk inanışları ile de ilişkisine değinilmektedir. Alevilik ile Bektaşilik arasındaki ayrım ve Bektaşilik inancında yer alan ritüellerden bu bölümde bahsedilmektedir.

61. Muharrem Ayı ve Mersiye Okunması

Mersiyenin tanımı bu bölümde yapılmaktadır. Mersiyelerde kullanılan dil hakkında bir eleştiri de bulunmaktadır.

62. Atatürk'ün Hacıbektaş'ı Ziyareti

Atatürk'ün Kurtuluş Savaşı ve sonrasında yaptığı bazı ziyaretlerden bahsedilmektedir. Bunların içinde Salih Niyazi Baba ve Çelebi Cemalettin Efendi'ye yapılan ziyaretler örnek olarak verilmektedir.

63. Karamanoğlu Mehmet Bey

Karamanoğulları Beyliğinin kurucusu olan Karamanoğlu Mehmet Bey, yayınlamış olduğu fermanla beylik sınırları içerisinde Türkçe konuşmayı sağlamaya çalışmıştır. Yazar, Karamanoğlu Mehmet Bey tarafından yayınlanmış olan fermanın Alevi inancı içerisinde hala uygulanmaya devam ettiğini, dini ritüellerinde dahi Türkçeyi kullandıklarını belirtmiştir (Ata, 2007, 76)

64. İbadette (Duada) Türkçe

Duaların Türkçe okunmasının getirdiği olumlu sonuçlardan bahsedilmektedir. Türkçe dua etmenin yol önderleri tarafından savunulduğunu ve buyrulduğunu belirtmiştir.

65. Türkçe ve Tercüme

Bedri Noyan Dede Baba'nın cemlerde ve diğer hizmetlerde söylenen tercümanların ve gülbankların Türkçeleştirilmesine yönelik düşüncelerine tanık oluyoruz. Düşüncesini Sadık Baba'ya açtığında Sadık Baba'nın ona nasıl bir tepki verdiğini aktarılmıştır.

66. Âşık Veysel ve Türklük

Kitapta en fazla üzerinde durulan konulardan biri bu konudur. Âşık Veysel ile Sadık Baba'nın buluşmalarından kitabın başlarında bahsedilmiştir. Âşık Veysel'den alıntılanmış olduğu dize ile oldukça ilginç bir konuya değinilmektedir; Hz. Muhammed'in Türklükle olan bağından. Ayrıca Âşık Veysel'in kurtuluş mücadelesine ve Atatürk'e hayranlığına da değinilmektedir.

67. Hacı Bektaş Veli Hazretlerinin Öğretisi

Dört kapı kırk makamdan bahsedilen bölüm burasıdır. Her kapının altına makamlar yazılarak okuyucuya sunulmuştur. Ayrıca ehli beytin tanımı yapılmıştır. On iki imamın listesi verilmiştir. Miraç kavramından ve de onunla bağlantılı olarak kırkların sohbetine değinilmiştir.

68. Kaynaklar

Elli iki tane yazılı kaynak yer almaktadır. Ayrıca görüşülen yedi sözlü kaynak da belirtilmiştir.

69. İçindekiler

70. Fotoğraflar

Bu bölümde yer alan fotoğraflar Girit’te bulunan dergâhı, Sadık Baba’yı ve birçok Bektaşî babasını içermektedir. Kitapta yayınlanmış olan fotoğraflar Girit Bektaşîliği araştırmalarına önemli katkılar sağlayabilecek çok fazla bilinmeyen fotoğraflardır. Yazar tarafından ulaşılan bu fotoğrafların kitapta paylaşılmış olması Girit Bektaşîliği çalışmalarına önemli katkıları olmuştur.

Sonuç

Horasanlı Tekkesi’nin son postnişini olan Cafer Sadık Bektaş Baba için yapılmış olan çalışma Bektaşî araştırmaları arasında önemli bir yeri vardır. Girit’te yer alan dergâhlar adına yapılmış olan çalışmalarda Sadık Baba’nın genellikle sadece ismi yer almaktadır. Hakkında pek fazla bilgi sahibi olamadığımız Sadık Baba konusunda yazılmış olduğunu düşünebileceğimiz ilk kaynak 2002 yılında Bedri Noyan Dedebara tarafından kaleme alınmıştır. Ancak bu çalışma detay içermediği için Sadık Baba konusunda yeterli bilgiye ulaşılamamıştır. Mücerret kavramının Bektaşî topluluğu içinde önemli bir kavram olmasına rağmen, mücerret olan Sadık Baba konusunda pek fazla çalışma yapılmamış olması üzücü bir durumdur. 2007 yılında Mehmet Reşat Ata tarafından yazılmış olan bu kitap Sadık Baba’nın bilinmesi ve anlaşılması adına önemli bir kaynaktır. Sadık Baba hakkında bilgilere ulaşmak için yapılan araştırmada ulaşılan kaynaklardan Sadık Baba’nın manevi torunu Sevim Gül, Sadık Baba hakkında bilgilerin toplanması açısından ayrıca bir öneme sahiptir.

Kitapta düzeltilmesinin faydalı olacağı noktalara değinecek olursak; öncelikle yazım hatalarının düzeltilmesi gerekmektedir. Ayrıca kavramların yazımında geçmiş dönemlerde kullanılan yazımlardan doğan hatalar mevcuttur. Kavramların güncel kullanımının kaynaklardan araştırılarak kullanılması karışıklığı önleyecektir. Bölümlerde kullanılan başlıklar fazla sayıdadır. Her bir başlıkta birkaç bilgi bulunması yerine başlıkların bazılarının birleştirilip bilgilerin bir başlık altında toplanması kitabı daha düzenli bir hale getirebilir. Yapılan alıntıların sayfaları ve hangi kaynaklardan alınmış olduğu açıkça belirtilmemiştir. Bunların belirtilmesi durumunda kaynaklara ulaşmak daha kolay olacaktır. İçerik bölümünde sayfa numaraları verilmemesi aranan bölüme ulaşmada zorluk ortaya çıkarmaktadır.

Mücerret Sadık Bektaş Baba’nın bizzat adına yapılmış olan bir araştırma Bektaşîlik çalışmaları arasında bulunmamaktadır. Yazar ile yapılmış olan görüşmede yazarın söylediği üzere “amatör ruhla” yapılan bu çalışma artık ulaşılmaması çok mümkün olmayan bilgilere ulaşılmaması açısından oldukça önemlidir.

Kaynaklar

Ata, Mehmet Reşat. *Kutsal Bekâr*. Mersin: İnciay Yayınları, 2007.

Köprülü, Orhan Fuat. “Usta-zade Yunus Bey’in Meçhul Kalmış Bir Makalesi, Bektaşîliğin Girit’de İntişarı”. *Güney-Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi* 8-9 (1980), 37-86.

